

Kırgızlarda “Albarstı” İle İlgili İnançlar (Narın ve Isık-Köl Bölgeleri Örneğinde)*

Gülmira Moldosultanova Avcı**

ORCID-0000-0003-3830-503X

Eliza Borubayeva***

ORCID-0000-0001-9205-9605

Öz

“Alkarısı” ya da “Albastı/Albarstı” adlı kötü ruhlu yaratıkla ilgili inançlara, sadece Kırgız Türklerinde değil, bütün Türk dünyasında rastlamak mümkündür. Kötülük yapan bu yaratık, Türkiye Türklerinde de Alkarısı ve Albastı adıyla bilinmektedir. Yeni doğum yapan kadınlara ve bebeklere musallat olduğu bilinen bu demonun, Kırgızlarda kadınlara da, erkeklere de musallat olduğu söylenmektedir. Albarstının çoğunlukla dağlarda, açık arazilerde, bazen de çöplüğün bulunduğu yerlerde yaşadığı rivayet edilmektedir. Eskiden Kırgızlarda kadınlara doğum yaparken musallat olmaya çalışan Albarstıyı kovabilen şahısların yaşadığı söylenmektedir. Bu özelliğe sahip olan kişileri, kuzey Kırgızları, “kuuçu” diye adlandırırken güney Kırgızları “kuuğunçu” olarak adlandırmışlardır. Bu çalışmada, 2018 yılının yaz aylarında Kırgızistan’ın Narın ve Isık-Köl bölgelerine yaptığımız saha derlemesi sırasında elde edilen kaynaklardan yola çıkarak, Kuzey Kırgızistan’da Albarstı ile ilgili söylenen inançlara ve efsanelere yer verilecektir. Kaynak kişilerden açık gözlem metoduyla derlenen bu bilgiler diğer Türk boylarında rastlanan inanışlarla karşılaştırarak betimleyici bir şekilde bilgi verilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Albarstı, Narın bölgesi, Isık-Köl bölgesi, Demon

Gönderme Tarihi: 07/07/2019

Kabul Tarihi:25/09/2019

*Bu makale 2-5 Mayıs 2019 tarihinde Ardahan’da düzenlenen Uluslararası Mitoloji Sempozyumu’nda sözlü olarak sunulmuştur.

**Öğret.Gör. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-Posta: gulbael2010@gmail.com

*** Master Öğrencisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-Posta: fateli267@gmail.com

**Beliefs About “Albarsti” In Kyrgystan
(On Example Of Naryn And Issyk-Kul Regions)**

Gülmira Moldosultanova Avcı

Eliza Borubayeva

ORCID:0000-0003-3830-503X

ORCID:0000-0001-9205-9605

Abstract

It is possible to see the daemonic beliefs called “Alkarisi” or “Albasti/Albarsti” among not only Kyrgyz Turks, but also all Turkish World. This daemonic creature is known as Alkarisi and Albasti among Turkish people living in Turkey. In Kyrgyzstan this daemonic creature believed to impose on women recently given birth is also believed to impose on men. Albarsti is believed to live mostly on mountains, fields and sometimes around dunn sites. In the old Kyrgyz beliefs it is said that there were people who are capable of keeping Albarsti away from the women giving birth. In the Northern Kyrgyz those gifted people called as “kuuçu”; where as in the Southern Kyrgyz called them as “kuuğunçu”. In this study with the help of sources obtained during the fieldwork took place in Naryn and Issyk-Kul regions of Kyrgyzstan in the summer of 2018, Beliefs and myths about Albarsti in Northern Kyrgyzstan are going to be mentioned. Gathered data from source people with open observation method is going to be compared with the information in other Turkic tribes; so that a descriptive briefing is going to be carried out.

Keywords: Albarsti, Naryn Region, Issyk-Kul Region, demon

Received Date: 07/07/2019

Accepted Date: 25/09/2019

Верование об Албарсты у Кыргызов (На примере Нарынской и Исык-Кульской областей)

Резюме

Поверье в злог духа под названием «Алкарысы» или «Албасты\Албарсты» существует не только у кыргызов, но и у всех тюркоязычных народов. У турков этот злой дух известен под именем Алкарысы или Албасты. Говорится, что этот демон, преследует рожениц и младенцев, а у кыргызов он может как к женщинам, так и к мужчинам приходить. У кыргызов, раньше к роженицам приходили люди, которые могли изгонять Албарсты. Людей, которые обладали такой способностью на севере Кыргызстана называли «куучу», а на юге «куугунчу». В этой статье речь пойдет о поверьях и легендах про Албарсты, которые упоминались в материалах собранных в летнее время, в 2018 году на севере Кыргызстана, у людей проживающих в Нарынской и Исык-Кульской областях. Эти материалы, собранные методом наблюдения, будучи описаны и предоставлены с помощью сравнения с поверьями, существующими у тюркских племен.

Ключевые слова: Албарсты, Нарынская область, Исык-Кульская область, демонологическое существо

Получено: 07/07/2019

Принято: 25/09/2019

Giriş

Kırgız Türklerinde “*cez tırnak*”/bakır tırnak, “*albarstı*” (martuu) ve “*mite*” demonik varlıklar olarak bilinmektedir. Bu varlıklar masal, efsane, destanlarda anlatıldığı gibi, günlük hayatta da varlığını sürdürdüklerine inanılmaktadır.“Alkarısı” ya da “*albastı/albarstı*” adlı kötü ruhlu yaratıkla ilgili inançlara sadece Kırgız Türklerinde değil, bütün Türk dünyasında rastlamak mümkündür. Türkiye Türklerinde kötülük yapan bu yaratık, *alkarısı* ve *albastı* adıyla bilinirken, Türkmenlerde, *al*, *albossı*,Karakaplak ve Noğaylarda, *albaslı*, Azerbaycanlarda, *hal*, *halanası*, Kumuklarda ise, *albaslıkadiin* olarak anılmaktadır.

Kırgız Türklerinin inanışlarında iki çeşit albarstı mevcuttur. Bunlardan ilki *kara albarstı*/martu, ikincisi de *sarı* (sarı ve kötü kokan) *albarstıdır*. Bunların en korkuncu *kara albarstıdır*. Kara albarstı, şekilden şekile girerek, sarı köpek, sarı keçi veya sarı köpek yavrusu olarak kendisini gösterebilmektedir. Kara albarstının doğum sırasında da musallat olduğu, hatta lohusaların ölümüne sebep olduğuna inanılmaktadır.¹Şimşek, alkarısının üç çeşidi yaygın olduğunu vurgulamaktadır: *a.Kara Albastı*: Ciddi ve ağır başlı bir ruhtur. *b.Kırmızı Albastı*: İnsanlığın anası olan bir ruhtur. Çince metinlerde “kırmızı kadın” olarak adlandırılır. *c.Sarı Albastı*: Sarışın bir kadın suretindedir.²Kırgız Türkleri inançlarında özellikleri itibari ile *sasikalbarstı* (sarı albarstı) ile *kara albarstı* arasında davranışsal bazı farklılıklar olduğunu bilinmektedir. Kara albarstı yapısı itibari ile daha koyu ve ağır bir anlam taşır. Bu karanlığı da ciddiyetine yansır. Sarı albarstı ise daha çok oyuncu bir karaktere sahiptir ve sahtekârdır.

Albarstıların çoğunlukla dağlarda, açık arazilerde bazen de çöplüğün bulunduğu yerlerde yaşadığı rivayet edilmektedir. Altay Türklerine göre kötü ruhlardan olan *Albis/Almis*'in ormanda yaşadığına, tırnaklarının bakırdan olduğuna inanılmaktadır. Kazan Tatarlarının inançlarına göre albarstı at arabasına, saman balyasına, çam ağacına dönüşebilmektedir. Azerbaycan Türklerinde ise bazen kuşun pençe izleri olarak görünürken bazı Kazak efsanelerinde de ayakları ters dönmüş şekilde tasvir

¹Toktobüba Bayaliyeva, *Do islamskayaverovaniye i ih perežitki u Kirgizov*, Frunze: İlim, 1972, 95.

² Eşma Şimşek, “Türk Kültüründe “Alkarısı” İnanıcı ve Bu İnanca Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler,” *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat Ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 5, sy. 12, (2017): 100.

edilmektedir.¹ “Dobruca Türkleri, albastının şişman ve sarışın bir kadın olduğuna inanmaktalar. Çıplak olduğu söylenen albastı, memelerini omzuna atarak gezer”.²Kırgız demonolojisinde albarstı dışında *bakır tırnak*, *azıtkı* ve *mite* gibi kötü ruhlar mevcuttur. *Bakır tırnak/cez tırnak* Kazaklarda bakırdan tırnakları ve bakırdan burnu olan güzel kız kılığında karşımıza çıkar. Kırgızlarda ise bakır tırnak hemen hemen bütün efsane ve masalarda aynı şekilde anlatılmaktadır. İnançlara göre bakır tırnak olağanüstü güce sahiptir. Aynı zamanda feryadı ve yüksek sesiyle ormandaki kuşları ve ufak hayvanları öldürdüğüne inanılmaktadır.⁵Bakır tırnak dışında *azıtkı* adlı demonun da yaşadığına rivayet edilmektedir. Konstantin Yudahin kendi çalışmasında *azıtkı* kelimesini, *aldatıcı*, *kandırıcı* olarak açıklamaktadır. “Bazı inançlara göre *azıtkı*, albarstının diğer bir türü olarak bilinmektedir. *Azıtkı*, albarstı gibi farklı kılığa girebilir, özellikle yakın akraba ve tanıdıkların kılığına da bürünebilmektedir.”⁶ Bir tez konumuz olan “Kırgız Türkçesinin Kuzey Ağzı (Isık-Göl ve Narın Bölgeleri) Ses ve Biçim Bilgisi” çalışmamız gereği 2018 yılının yaz aylarında Kırgızistan’ın kuzey bölgelerinden olan Narın ve Isık-Göl’e saha derleme için gidilmiştir. Bu derleme sırasında elde edilen metinlerde *Alkarısı* ile ilgili anlatılan inançların bolca olması bu makalenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1.Kırgız Türklerinde ve Türk Dünyasında Al Karısından Korunma Şekilleri

Eskiden Kırgızlarda kadınlar doğum yaparken musallat olmaya çalışan albarstıyı kovabilen şahısların yaşadıkları söylenmektedir. Bu özelliğe sahip olan kişileri Kuzey Kırgızları, “Kuuçu” diye adlandırırken, Güney Kırgızları “Kuğunçu” olarak adlandırmışlardır. İnanışlara göre “Kuuçu”, albarstıyı yakalayıp onu yalvartana kadar dövdükten sonra saçından bir tel alırdı. Yalnızca Kuuçular tarafından yapılan bu müdahale şekli, onların en büyük özelliği idi. Koparılan bu saç teli Kuran-ı Kerim’in içinde ya da yeni ayakkabının tabanında muhafaza edilirdi. Ayakkabı tabanı veya Kuran-ı Kerim’in içinden başka yerlerde muhafaza edilmeye çalışıldığında bu saç telinin kolaylıkla albarstı tarafından ele geçirileceğine inanılmaktadır.⁷

¹Sergey Tokarev ve dğr, “Albarstı”, *Mifinarodofmira*, Elektronnoye izdaniye, Moskova: Sovetskoe Ensiklopediya, 2008, 47.

²Şimşek, “Türk Kültüründe “Alkarısı” İnanıcı ve Bu İnanca Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler,” 101.

⁵Elazar Meletinskiy ve dğr., “Albarstı”, *Mifologičeskiy slovar*, Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya, 1990, 363.

⁶Anarbay Sıdıkov, “Demononimi kırgızskogo yazıka”, *Vestnik Kazahskiy Natsiyonalnyy Universitet, Seriya filologičeskaya*, sy.1-2 (2013): 38.

⁷Bayaliyeva, “Do islamskoeverovaniye i ihperejitki u Kırgızov” , 96.

Kuuçu/Kuuğunçu (kovucu)adı verilen albarstının her türlü kötülüklerine karşı önlemler alabilen, onu uzaklaştırabilen şahısların kadınların arasından da erkeklerin arasından da çıkabilir. Lohusaları ve bebekleri koruma yöntemleri etnik kimliğe göre değişmektedir. Türk boylarında lohusayı, “alkarısı” tesirinden uzak tutmak için farklı farklı çarelere başvurulurdu.

“Eski Türk inançlarına göre “alkarısı”nın tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renklerden korktukları bilinmektedir. Ocaklı adamların, demirci ustalarının mendili veya külahı “al karısı”nı korkutmaya yeterdi.”⁸Albarstıdan korunmanın ilginç bir şekliniGagavuz’larda görebiliriz. “Albastı, Gagavuzların dev şeklinde tasavvur edilen ve lohusalara zarar veren kötü bir ruhtur. Gagavuz’larda Albastının şerrinden korumak için lohusaya doğumdan üç gün önce ve üç gün sonra su verilmez rakı verilir. Ayrıca lohusanın kapısının önüne kor halinde ateş konur”.⁹Alkarısını korkutmak için ateş, tüfek sesi ve kırmızı renk dışında demir de önemli rol oynamaktadır. Karaçay-Malkar Türklerinde, bebeği annesinin ayakucuna yatırırlar ve bebeği “*Almastı*” denilen kötü cinlerden korunmak için etrafına kama, makas gibi demir eşyalar asarlar.¹⁰Türkmenistan’da, çocuğun yastığının altına cevher, bıçak, tuz ve ekmek konulur.¹¹ “Kıbrıs’ta, lohusanın başucuna, bir elek içerisinde soğan, ayna, Kur’an-ı Kerim ve bir çuvaldız/iğne konulur. Ayrıca farklı bölgelerde lohusanın odasına tüfek, kara saplı bıçak, makas, çörekotu ve kömür konulduğu, duvara lohusanın eşinin ceketinin asıldığı, kapıya süpürge dayandığı da söylenmektedir.”¹²Alkarısını yakalamak için herhangi bir yerine iğne veya çuvaldız batırmak ya da üzerine zift dökmek gerekmektedir. Alkarısını yakalayan kişi ocaklı olarak tabir edilir ve alkarısına karşı bir korunma elde eder. Alkarısı ocaklı kişilere ve bu kişilerin ailelerine zarar veremez. Ocaklı kişilerden alınan eşyalar da alkarısına karşı koruma sağlar.¹³Kırgız Türklerinde bu duruma benzeri yöntemi ToktobüBayaliyeva şu şekilde açıklamaktadır: “Eğer doğum sırasında kadın zorlanmaya başlarsa bunu hemen *kuuçuya*

⁸Abdülkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar*, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi, 1972, 168-171.

⁹Yaşar Kalafat, *Kuzey Azerbaycan-Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’da Eski Türk Dini İzleri-Dini Folklorik Tabakalaşma*, Ankara: Berikan Yayınevi, 1998, 55.

¹⁰Ufuk Tavkul, *Karaçay-Malkar Toplumlarında Sosyal Yapı ve Değişme*, İstanbul: Ötüken, 1993, 15.

¹¹ Kalafat, “*Eski Türk Dini İzleri*” 126.

¹² Hüray Mear, *Kıbrıs Türk Toplumunda Doğum, Evlenme ve Ölüm ile İlgili Âdet ve İnanışlar*, Ankara: 1992,43.

¹³ Seçkin Sarpkaya, *Türklerin Şeytani Masalları*, Ankara: Karakum Yayınevi, 2018, 306.

haber verirlerdi. *Kuuçu* çeşitli sebeplerden dolayı gelemiyorsa, *kuuçuya* ait her hangi bir eşyası getirilir, doğum gerçekleşen eve bırakılırdı. *Kuuçunun* küçük bir eşyası bile doğum yapmakta olan kadının yanında bulundurulursa albarstının yaklaşılamayacağına inanılırdı.”¹⁴Gülcan Karini'nin İran'da yaptığı saha derlemeleri sırasında alkarısı “al hayvanı”, “bizden yeğler” olarak adlandırılan iki efsanede alkarısından korunma yöntemini şu şekilde açıklamaktadır: “Yeni doğum yapmış olan lohusa kadın ve bebeklere zarar vermek isteyen al karısı, evin bacasından aşağı sallanır. Al karısının bacadan sallandığını gören lohusa, elindeki ocak maşasıyla bu kötü ruhlu yaratığın boynundaki boncuklardan oluşan kolyeyi koparıp alır. Kolyesinin alınmasıyla çılgına dönen al karısı, annesi ve teyzesinin kolyeyi kaybettiği için kendisine çok kızacağını söyleyerek lohusaya yalvarmaya başlar. Lohusa da al karısının kendisine bir alamet vermesi koşuluyla kolyeyi geri vereceğini söyler. Al karısı, lohusanın kolyeyi geri vermesi karşılığında bu kadının yedi kuşak torununa kadar kimseye zarar vermeyeceğine söz verir. Bu söz karşısında ikna olan lohusa, al karısının boncuklardan oluşan kolyesini geri verir.”¹⁵Bir diğer husus ise doğum sonrası süreçte yaşanmaktadır. “Ağrı'da kırklı kadınların birbirleriyle görüştürülmemesiyle ilgili inanç vardır. Yeni doğum yapan kadın ile kırk gün içinde doğum yapmış kadın görüştürülmez. Doğum yapmış kadının kırk sonra doğum yapan kadının üzerine geçer. Bu durum çocuğu ve anneyi etkiler, anne süttten kesilir. Görüşme gerçekleşmiş ise sütü kesilen anneye; beyaz şarap, buğday ve tuz ateşe atılır, hasta kadın ateşin dumanı ile tütsülenir. (Emine Polat: Ağrı merkez, 68 yaşında, okumamış)”¹⁶ “Yine Türkiye'nin bir başka şehri olan Erzurum'un Tekman ilçesinde inanıldığı üzere, doğum yapmış kadın yalnız bırakılmamalıdır, geceleri ışığı söndürülmemeli, çocuğun beşiğinin yanına ise ekmek ve Kuran bırakılmalıdır. (Fatma Çevirme, Erzurum, Tekman ilçesi, Çevirme köyü, 80 yaşında, okumamış)”¹⁷ Kırgızlarda albarstıdan korunma şekilleri yalnızca *Kuuçu* ile sınırlı değildir. Daha farklı yöntemler de mevcuttur. Bunlardan biri de kurt salyası ile tedavidir. Halk inançlarında kurt insanlardaki birçok hastalığı tedavi etme ve onları kötülüklerden koruma özelliği taşır. Aynı zamanda kurt, yeni doğan bebeğin ve loğusaların hayatını kurtarmada önde gelir. Daha yeni doğan bebeğin güçlü büyümesi

¹⁴Bayaliev, “Do islamskoeverovaniye i ihperezitki u Kirgizov”, 97.

¹⁵Gülcan Karini, “Hal Hal “İran” Efsanelerine Eş Zamanlı ve Art Zamanlı Yaklaşımlar; Al Karısının Kolyesi ve Sümerler,” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi XIII*, sy. 2 (2013): 69.

¹⁶Hülya Çevirme ve Ayşe Sayan, “Alkarısı İnamaları ve Bilim”, *Milli Folklor*, 17, sy. 65 (2005): 67-70.

¹⁷Çevirme ve Sayan, “Alkarısı İnamaları ve Bilim”, 2.

ve sağlıklı olması için kurdun salyasını verdikleri bilinmektedir. Kötü ruhlardan korumak amaçlı da kurdun salyasını kullandıkları yaygındır.¹⁸Kırgızlarda bazı bilgilere göre bu demondan korunma yöntemlerinden birisi de, “Kelime-i Tevhid” getirerek Kur’an’dan ayetler okumaktır. Bela ve kötü ruhlardan lohusa ve bebekleri koruma konusunda kurt dışında kartal da büyük bir öneme sahiptir. Doğum sırasında zorlanmalar ve gecikmeler, martuu ya da kara albarstının engel olarak lohusa ve ya bebeği öldürmeye çalışıldığı ile açıklanır. Bu durumlarda daha önce yakalanmış bir kartal eve getirilirdi. Bu inanç Kazak Türklerinde de yaygındır. Kartalın tırnaklarının kötü ruhlardan koruyucu özelliğe sahip olduğuna inanılır ve bebeklerin beşiğine asılırdı.¹⁹Bununla beraber bebeklerin kıyafetine(kundağına) kurdun dişini dikerlerdi. Kırgız Türkleri bu kurt dişinin bebeği nazardan ve kötü ruhlardan koruduğuna inanırlardı. Aynı korunma amaçlı diğer bir kurdun vazgeçilmez parçası ise, âşik kemiğiydi. Diğer bir anlatıya göre kurdun midesi alınıp iyice yıkanarak kurutulurdu. Hamile kadın doğum sırasında zorlanırsa, bu mideyi alırlardı ve suda yumuşatarak doğum yapmakta olan kadının başına giydirirlerdi. Bu sırada doğuma engel olan albarstı kadını bırakıp kaçacağına inanılırdı.²⁰Kırgız Türklerinde hayvanlar arasında albarstıyı görebilme özelliğinin yalnızca kartallara has olduğuna inanılırdı. Bu yüzden Albarstı’nın musallat olduğu eve kartal getirilirdi. Dolayısıyla albarstıların kartal avcılarında korktuğuna ve kartal avcılarının da “Kuuçu” özelliğine sahip olduklarına inanılmaktadır.²¹Kimi inançlarda alkarısının defedilmesi için iğne, kuuçu veya kartal kullanılırken, kimi yerlerde alkarısının üzerine giderek onun boncuklu kolyesini almak gerekiyordu. “Buna örnek olarak bir Azerbaycan efsanesine göre, “Hal anası” şeklinde adlandırılan alkarısı, lohusa kadının bacasından sallanır. Alkarısını gören lohusa, elindeki maşa ile onun boncuklarından yapılmış kolyesini koparıp boncuklarını bebeğinin yastığının altına koyar. Kolyesinin alınması ile sinirlenen alkarısı, kadını ve bebeğini ölümle tehdit eder. Lohusa kadın, boncukların kendisinde olduğu sürece alkarısının kendilerine zarar veremeyeceğini söyler. Bunun üzerine alkarısı, boncuklardan yapılmış kolyesini geri vermesi için kadına yalvarmaya başlar. Ancak, lohusa

¹⁸ Bayaliyeva, “Do islamskoe verovanie i ihperejtki u Kırgızov”, 22.

¹⁹ Bayaliyeva, “Do islamskoeverovanie i ihperejtki u Kırgızov”, 26.

²⁰ Bayaliyeva, “Do islamskoeverovanie i ihperejtki u Kırgızov”, 26.

²¹ Manas, Sağınbay Orozbekov’un varyantı, Bişkek: “Kırgızstan Basması, 1995, 495.

boncukları geri vermez. Bu boncuklara sahip olan kişilere alkarısının yaklaşamayacağını bilen kadın, onları halka dağıtır.”²²

2. Kırgızistan’ın Kuzey Bölgelerinde (Narın ve Isık-Köl) Alkarısı İle İlgili Efsaneler

Kuzey Kırgızistan’a yaptığımız saha derleme sırasında “albarstı ve benzeri demonlarla ilgili pek çok anlatılar elde edilmiştir. Derleme işi çoğunlukla gözlem yöntemi ile yapılarak kaynak kişiler hem erkek hem kadınlar arasından seçilmiştir. Bu derlemede erkelerin de seçilmesinin sebebi, Kırgız Türklerinde albarstının ve diğer demonların sadece kadın ya da lohusalara değil, aynı zamanda erkeklere de musallat olmasıdır. “Narın bölgesi efsanelerine göre albarstı yarı insan, yarı yaratık şeklinde bazen de yabani hayvan şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.” (K.1).²³ Derleme sırasında diğer bir kaynak kişi albarstının fiziksel özelliği ile ilgili şunları açıklamıştır: “Albarstı genellikle kısa boylu, büyücüdür. O bir şeyler konuşup büyüleyince karşısındakinin gözlerine perde inermiş, albarstı görünmez olurmuş. Çoğunlukla çirkin kadın şeklindedir. Hayvan kılığına girebilen, bizim anladığımız (Kırgızca) dilde konuşan, saçları uzun ve dağınık, göğüsleri uzun ve sarkıktır.” “...Albarstı bana eskiden beri musallat olurdu. Tam uyumaya dalarken birden gözüdür, yorganı aşağıya çekerdi ya da yanımdan geçerken dokunuverirdi. Bu dokunuştan sonra ne kıpırdayabilirdim ne de bağırabilirdim. Nefesim kesilir gibi olur, nefes almakta zorluk çekerdim. Uzun süre sonra aniden bırakırdı ve ben kendime gelirdim. Bilimsel açıklamalar buna herhangi bir organlarımızın zayıflığı, hastalıklar diye açıklar ama ben albarstıya inanırım. Gerçekten de var ve büyücüdür. Albarstının gece kapıdan nasıl girdiği, yaklaştığını hissedirdim. Bazen yaklaştığını anladığımda yatakta hemen yana dönüverirdim. O an musallat olamazdı. Çünkü bilindiği üzere albarstı insanı daha çok sırtüstü yatarken basarmış.” (K.2).²⁴ Isık-Köl bölgesi sakinleri tarafından aynı evde konaklayan iki erkek kişiye musallat olduğu kaydedilmiştir. Kaynak kişi konaklayan evin ve sahiplerinin de

---

²²Karini, “Hal Hal “İran” Efsanelerine Eş Zamanlı ve Art Zamanlı Yaklaşımlar: Al Karısının Kolyesi ve Sümerler”, 69.

²³ 2018 yılının yaz aylarında, Narın bölgesinde ikamet eden 50 yaşındaki Rakımbayev Küröş’tön derlenmiştir.

²⁴2018 yılının kış aylarında, Isık-Köl’ün Ak-Ölön köyünde ikamet eden 71 yaşındaki Arıkov Celden’den kayıta alınmıştır.

rahmani denen koruyucu varlıkların olduğunu belirtmiştir. (K.2).²⁵Yine Isık-Köllülerin anlattığına göre, kaynak kişinin babası hayvanlarını otlatmak için araziye gitmiştir. Birden yanan bir ateş görür. Daha sonra albarstı olduğunu fark eder. Aynı şahsın annesine de albarstı sürekli musallat olduğunu belirtmiştir. Tam albarstının bastığı sürede yanında yatan birisi ona dokunursa albarstı onu bırakıp kaçarmış. (K.3).²⁶Isık-Köl ve Narın bölgeleri sakinlerinin anlattıklarına göre albarstının bulunduğu yerler, ateşin külü döküldüğü yerler, kirli çamaşır suyunun döktüğü yerler belirtilmiştir. Bu tür konumlarda uzun zaman bulunursa albarstı bulaşabildiğini söylemişlerdir. Albarstının basması insanın günahlarına bağlıdır. Eğer insanın günahları çoksa basması uzun sürermiş. (K.4).²⁷Kaynak kişilerden bazıları Albarstının her zaman kötü amaçlı musallat olduğunu anlatırken, bazılarının yararlı tarafının olduğunu da vurguladıkları görülmektedir. Yine kuzey bölgelerinde yaşayan kaynak kişilerden biri, uyku esnasında musallat olursa mutlaka hamile kaldığına inandığını belirtmiştir. Daha çok genç yaşlarında musallat olduğunu belirten bir başka kaynak kişi de, yıl geçtikçe Albarstının kendisini rahatsız etmesinin azaldığını vurgulamıştır. (K.5).²⁸ Bazı kaynak kişiler ise tam tersine Albarstının geceleri gelip musallat olduğu ertesi gün mutlaka (hamileyken) düşük yaptığını anlatmıştır. (K.6).²⁹Bizzat sohbet ettiğimiz kaynak kişilerin çoğunun Albarstı inancına inandıkları tespit edilmiştir. Derleme sırasında kaynak kişiler olarak sadece kadınlar değil, erkek kaynak kişiler de seçilmiştir. Bunun sebebi de Albarstının sadece kadınlara veya lohusalara değil aynı zamanda erkeklere de musallat olmasıdır. Anlatılara göre Albarstı yarı yaratık, yarı insan şeklinde olup, bazen de akraba kılığında da görünebilmektedir. Bazı kadın kaynak kişiler Albarstıyı iki niyette bastığını (musallat olduğu) anlatmaktadırlar. Birisi, iyi bir haberin ya da olayın olacağına işaret etmesi, ikincisi de, kötü bir olayın olacağına işaret etmesidir. Yetmiş yaşındaki Turğanbübü adlı kaynak kişinin Albarstı bastıktan sonra hamile kaldığını

---

²⁵ 2018 yılının kış aylarında, Isık-Köl'ün Ak-Ölölj köyünde ikamet eden 71 yaşındaki Arıkov Celdeç'den kayıta alınmıştır.

²⁶ 2018 yılının kış aylarında, Isık-Köl'ünü Ak-Say köyünde ikamet eden 80 yaşındaki Supatayev Tokon'dan derlenmiştir.

²⁷ 2018 yılının yaz aylarında, Narın merkezde ikamet eden 78 yaşında olan Beyşembayeva Bübüyna'dan derlenmiştir.

²⁸ 2018 yılının kış aylarında, Isık-Köl'ün Ak-Ölölj köyünde ikamet eden 80 yaşında olan Abdıkadırova Turğanbübü'den derlenmiştir.

²⁹ 2018 yılının kış aylarında Isık-Köl'ün Ak-Ölölj köyünde ikamet eden 52 yaşındaki Asanaliyeva Sayragül'den derlenmiştir.

belirterek, Albarstının sadece kötülük niyetinde basmadığını da vurgulamıştır (K.5).²⁹ Derleme esnasında çoğunlukla yeni doğum yapan kadınların ölümüne sebep olan Kara Albarstı denen kötü ruhun, musallat olduğu lohusayı ölüme kadar götürdüğü olaylara rastlanmamıştır. Çoğu anlatılara göre Sarı Albarstı olarak bilinen kötü ruhun uyku esnasında rahatsız ettiği ortaya çıkmıştır.

---

²⁹2018 yılının kış aylarında, Isık-Köl'ün Ak-Ölön köyünde ikamet eden 80 yaşında olan Abdıkadırova Turğanbübü'den derlenmiştir.

Sonuç

Yapılan araştırmalara göre Alkarısı inançlarının kökenlerinin gerçek yaşantılara ve anlatılara dayandığını görebilmekteyiz. Bilimin henüz insanoğlu için kılavuz olmadığı dönemlerde, insanoğlu karşılaştığı durumları kendilerince yorumlamışlardır. Özellikle teknolojinin henüz hayatımıza girmediği dönemde doğum ve doğum sonrası süreç hakkında ülkelerin, şehirlerin veya köylerin bu durum üzerine yaşanan olumsuzlukları açıklamakta çeşitli anlatılarının olması doğaldır. Bu yorumlamalar insanoğlunun o gün sahip olduğu bilgi ve tecrübe dahilinde olmuştur. Yaşadıkları problemleri, bu problemlerin nedenlerini ve bunların oluşum şekillerini doğaüstü olaylarla açıklamak elbette ki dönemin şartlarından ötürüydü. Kırgızistan'ın birçok yerinde yaşanan ve alkarısı'na benzer olan inanışların izlerini de farklı coğrafyalarda ve farklı kültürlerde görmek bu açıdan bakıldığında oldukça beklenen bir sonuçtur. İnsanoğlu yorum yapmaya çekinmemiş ve kendince çözümler üretmeye her zaman devam etmiştir. İnsanoğlunun gelişen teknoloji ile beraber bilimi bir araç belleyerek gerçeklere ulaşma tutkusu her geçen sene daha artarak farklı sonuçlar ortaya çıkarmış ve varlığımızı deney ile gözlem arasında somut testlere tabii tutmuştur. Elbette ki bu noktada alkarısı gibi inançların da bilimsel açıklaması bilim insanlarınca ortaya atılacak ve hatta, “doğum sonrası depresyon, doğum sonrası kapılan enfeksiyon” veya başka psikolojik vakalar olarak dahi görülebilecektir. Halkbilimin vakalara yaklaşımı ile tıbbın yaklaşımı elbette ki farklı olacaktır. Günümüzde bu anlatılar devam etmekle beraber bu olayların şahitleri de olmaya devam etmektedir.

Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

- BAYALİYEVA, T.D., *Do islamskoeverovaniye i ihperejitki u kirgizov*, Frunze: İlim,1972.
- BULUT, M., “Mardin’de Albastıdan Korunma Biçimleri,”*Folklor/Edebiyat* 16, sy.64, (2010): 15-24.
- ÇEVİRME, H., SAYAN., A., “Alkarısı İnamaları ve Bilim,”*Milli Folklor* 17, sy. 65, (2005):67-72.
- İNAN, A., *Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar*, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi, 1972.
- KALAFAT, Y., *Kuzey Azerbaycan-Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’da Eski Türk Dini İzleri-Dini Folklorik Tabakalaşma*, Ankara: Berikan Yayınevi, 1998.
- KARİNİ, G., “Hal Hal “İran” Efsanelerine Eş Zamanlı ve Art Zamanlı Yaklaşımlar: Al Karısının Kolyesi ve Sümerler,” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*” sy.13/2, (2013):67-76.
- MANAS, *variantı S. Orozbekova*: Bişkek: “Kırgızstan” Basması, Bişkek, 1995.
- MELETİNSKİY, E.M.,v.dğr, “Albarstı”, *Mifolojişeskiy Slovar*, 363, Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya, 1990.
- SARPKAYA, S., *Türklerin Şeytani Masalları*, Ankara: Karakum Yayınevi, 2018.
- SIDIKOV, A.N., *Demononımı Kırgızskogo Yazıka Vestnik Kazahskiy Natsionalnıy Universitet İmeni Al’-Farabi, Seriyafilolojişeskaya*, sy. 1-2, (2013): 141-142.
- ŞİMŞEK, E.,“Türk Kültüründe “Alkarısı” İnancı ve Bu İnanca Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler,”*Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, sy.12, (2017): 99-115.
- TAVKUL, U., “*Karaçay-Malkar Toplumlarında Sosyal Yapı ve Değişme*”, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1993.
- TOKAREV, S.A.,dğr., “Albarstı”, *Mifinarodov Mira, Ensiklopediya*, 47, Moskva: Sovetskoe Ensiklopediya, 2008.

Sözlü Kaynak Kişiler Listesi³⁰

K.1: RakımbayevKüröş, Narın, At-Başı, 50 yaş.

K.2: ArıkovCelden. Isık-Köl, Ak-Ölön köyü, 71 yaş.

K.3: SupatayevTokon. Isık-Köl, Ak-Say köyü, 80 yaş.

K.4: BeyşembayevaBübüyna. Narın merkez, 78 yaş.

K.5: AbdıkadırovaTurğanbübü. Isık-Köl. Ak-Ölön köyü, 80 yaş.

K.6: AsanaliyevaSayragül. Narın merkez, 52 yaş.

---

³⁰Sözlü kaynaklar 2018 yılının yaz ve kış aylarında Kırgızistan'ın Narın ve Isık-Köl bölgelerinde ikamet eden kaynak kişilerden derlenmiştir.